

УДК 378.4.018.43-057.87:8

ДРУЖИНЕЦЬ Марія Львівна,

доктор філологічних наук, професор кафедри української мови філологічного факультету Одеського національного університету імені І. І. Мечникова;

Французький бульвар 24 / 26, м. Одеса, 65058; e-mail: mriiad68@gmail.com;

ORCID ID: [0000-0001-8232-0216](https://orcid.org/0000-0001-8232-0216)

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ-ФІЛОЛОГІВ: ПОЗИТИВНІ ТА НЕГАТИВНІ ЧИННИКИ

Анотація. Стаття присвячена викликам сьогодення, зокрема дистанційному викладанню філологічних дисциплін у вищій школі. Мета статті – з'ясувати позитивні і негативні чинники використання дистанційних технологій у навчанні дисциплін на філологічному факультеті. Акцентовано увагу на темах філологічних дисциплін, при викладанні яких дистанційне навчання має багато переваг чи, навпаки, недоліків, схарактеризовано дидактичні принципи організації навчання в дистанційному форматі, дотримання яких сприяє ефективності та якості дистанційних курсів.

Ключові слова: дистанційне навчання, позитивні та негативні чинники, контроль у навчанні, викладання філологічних дисциплін, принципи дистанційного навчання.

Дистанційне навчання стало новою реальністю української та світової освітньої системи, до якої освітянській спільноті довелося дуже швидко адаптуватися та набути нових професійних компетентностей.

Проблеми застосування інформаційних освітніх технологій у закладах освіти стали об'єктом вивчення таких вітчизняних і зарубіжних дослідників: Дж. Андервуд, О. Андреев, Є. Бєлова, А. Бернадський, В. Беспалько, Р. Гуревич, А. Дабагян, Т. Кашицин, П. Майер, В. Тихомиров, Т. Ящур. Питаннями використання

Інтернет-ресурсів в освіті займалися І. Захарова, Є. Полат, В. Попов; особливостями спілкування між студентом і викладачем у процесі дистанційного навчання – В. Баженова, П. Марков.

Мета статті полягає в з'ясуванні особливостей дистанційного навчання, у визначенні позитивних і негативних чинників використання дистанційних технологій у викладанні дисциплін на філологічному факультеті, зокрема, при вивченні Історії української літературної мови (3 курс) – далі ІУЛМ та Сучасної української мови (1 курс) – далі СУМ.

Розмаїття онлайн-платформ, месенджерів, соціальних освітніх мереж, програм для комп'ютерів та інших гаджетів дає змогу викладачам і студентам самотійно обрати зручний інструмент. Як відомо, спілкування можна проводити як у синхронному режимі (взаємодія між суб'єктами дистанційного навчання, під час якої всі учасники одночасно перебувають у вебсередовищі дистанційного навчання (чат, аудіо-, відеоконференції, соціальні мережі) – вебінари, відеоконференції (Zoom, Скайп); месенджери (Telegram, Facebook Messenger, Viber), так і в асинхронному режимі (взаємодія між суб'єктами дистанційного навчання, під час якої учасники співдіють між собою із затримкою в часі, використовуючи при цьому електронну пошту, форум, соціальні мережі – месенджери (Telegram, Facebook Messenger, Viber), соціальні мережі (Instagram, Facebook) [1, с. 11].

Асинхронний режим використовували під час модульного тестування, для лекційних, практичних занять застосовували платформи Zoom, Скайп; для спілкування-консультацій – Viber, Facebook Messenger.

Хочемо наголосити на позитивних і негативних моментах у процесі дистанційного навчання. При вивченні окремих тем з ІУЛМ, завдяки перевагам онлайн-навчання, змогли подати більше інформації.

Так, розглядаючи *проблеми періодизації ІУЛМ*, вдалося не тільки висвітлити концепції історичного розвитку української мови

провідних науковців, найважливіші періодизації учених-славістів, конкретизувати та увиразнити засади періодизації та періоди історії української літературної мови, а подати наочно і зберегти в чаті. При вивченні періодизації передусім потрібно брати до уваги концепції походження української мови, зокрема спільне і відмінне у концепціях провідних науковців Ю. Шевельова, О. Горбача, Г. Півторака, Ю. Карпенка, В. Німчука, О. Царука, що подають С. Хваткова, Г. Онуфрієнко у статті «Гене́за української мови у гіпотезах та концепціях мовознавців ХІХ – ХХ століть (закінчення)» [4, с. 36]. Цю статтю студенти, як правило, опрацьовували самостійно, під час онлайн-навчання вдалося подати таблицю на екран, прокоментувати її та зберегти в чаті.

Зручно було розглянути та схарактеризувати й періодизації ІУЛМ різних вчених (про деякі з них на традиційних лекційних заняттях говорили оглядово), зокрема М. Жовтобрюха, Г. Півторака, В. Німчука, Ю. Карпенка, І. Огієнка, О. Горбача, Ю. Шевельова, яку сьогодні підтримує більшість українських мовознавців та авторську, узагальнену на основі вивчених періодизацій.

Натомість, при викладанні дисципліни «СУМ. Фонетика. Фонологія. Орфоепія. Графіка» не завжди було легко провести онлайн-заняття. Труднощі виникали при вивченні тем: *Фонетична та фонематична транскрипція; Комбінаторні та позиційні звукозміни приголосних; Звукові поля голосних та приголосних фонем*. Зокрема нерационально використовувався час на практичних заняттях при написанні транскрипцій, звукових полів фонем, однак у цих моментах допомагали тестові завдання, вправи для усного виконання.

У процесі дистанційного навчання важливу роль відіграє вміння студентів працювати з інформацією та здобувати знання самостійно. Як і традиційне, дистанційне навчання треба здійснювати з використанням спеціально створених, як зазначає В. Ясулайтіс, дидактичних вимог, за допомогою яких можна визначити метод, зміст та особливості процесу передачі та засвоєння нових знань [5]. Для таких вимог було розроблено низку специфічних і

загальнодидактичних принципів дистанційного навчання зокрема, до специфічних відносять принципи: *індивідуалізації* – передбачає проведення вхідного та поточного контролю, дає змогу коригувати та скласти індивідуальний план навчання для кожного студента; *ідентифікації* – базується на контролі самостійності навчання задля запобігання фальсифікації; *гуманістичності навчання* – забезпечує максимально організацію навчально-пізнавальної діяльності та сприятливі умови для освоєння відповідних умінь і навичок; *інтерактивності* – передбачає опосередковане за допомогою сучасних засобів зв'язку спілкування студентів між собою та їхню комунікацію з викладачами шляхом проведення консультацій, аудіо- та відеоконференцій і дискусій; *педагогічної доцільності* – використання інформаційно-комунікаційних засобів для забезпечення дистанційного навчання, якими можуть бути мультимедійне навчально-методичне забезпечення, друковані матеріали та відеоконференції; *відповідності навчальних технологій моделям дистанційного навчання* (використання традиційних і нових організаційних форм навчання, як лекційних, семінарських і практичних занять, так і телеконсультацій, інформаційних сеансів, аудіо- та відеоконференцій); *мобільності навчання* – забезпечує студентів інформаційними ресурсами для того, щоб доповнити та спрямувати власну освітню траєкторію; *регламентації навчання* – потребує розробки графіків самостійної роботи для контролю навчально-пізнавальної діяльності студентів та ін. [2, с. 268-269].

Для системного оцінювання та відстежування активності студентів обов'язковим є контроль навчальної діяльності. В. Лук'яненко вважає, що зручною для такої роботи є платформа Moodle, оскільки вона зберігає всі оцінки, коментарі, роботи, повідомлення та час, який здобувачі витратили на виконання навчальних завдань [3, с. 129]. Така система дає можливість для ефективного розподілу навантаження й організації роботи викладача.

Таким чином, розвиток дистанційного освітнього процесу в навчанні філологічних дисциплін дає можливість широкого доступу

до основних навчальних джерел, які є необхідними для оволодіння теоретичним матеріалом.

Перевагами дистанційного навчання є гнучкість, асинхронність у часі, інформаційна доступність навчальних ресурсів, масовість, інтерактивність, автоматизація тестового контролю і моніторингу, поєднання навчально-пізнавальної діяльності із професійною, реалізація індивідуалізованого підходу, забезпечення слухового та зорового сприйняття інформації, а також здійснення контролю рівня сформованості мовленнєвої та мовної компетентності в здобувачів. Серед недоліків можна виділити відсутність або недостатність безпосереднього контакту студента із викладачем, студентів між собою, додаткове навантаження на студента і викладача у зв'язку з недостатньою мотивацією та навичками самостійної роботи студентів, зокрема у студентів-першокурсників.

Література

1. *Дистанційне та змішане навчання в школі. Путівник* / упоряд. Воронькова І. П. К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. 48 с.
2. Кокоріна Л. Позитивні та негативні чинники застосування дистанційних освітніх технологій у навчанні іноземної мови. *Актуальні питання гуманітарних наук*, 2021. Вип. 35. Том 3. С. 267–272.
3. Лук'яненко В. В. Впровадження в навчальний процес пілотного проекту «Дистанційне навчання для підготовки бакалаврів за напрямом «Метрологія та інформаційно-вимірювальні технології». *Сучасні підходи та інноваційні тенденції у викладанні іноземних мов : матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф.* 25–26 лютого, 2011 р. К. : НТУУ «КПІ», 2011. С. 129–130.
4. Хваткова С., Онуфрієнко Г. Генеза української мови у гіпотезах та концепціях мовознавців ХІХ–ХХ століть (закінчення). *Персонал*, 2006. № 12. С. 36 – 42.
5. Ясулайтіс В. А. Дистанційне навчання : методичні рекомендації. К., 2005. 54 с.

References

1. *Distance and mixed teaching at school. Guidebook* (2020), Uporiad. Vorotnykova I. P, Kyiv, 48 p.
2. Kokorina, L. (2021), *Positive and negative factors of using distance educational technologies in the teaching of a foreign language*, Aktualni pytannia humanitarnykh nauk, Vyp 35, Tom 3, pp. 267–272.

3. Lukianenko, V. V. (2011), *Implementation of the pilot project "Distance training for the preparation of bachelors in the direction of "Metrology and data measuring technologies" in the educational process*, Suchasni pidkhody ta innovatsiini tendentsii u vykladanni inozemnykh mov, Kyiv, pp. 129–130.
4. Khvatkova, S., Onufriienk, H. (2006), *The genesis of the Ukrainian language in linguists hypotheses and concepts of the XIX-XX centuries (ending)*, Personal, № 12, pp. 36 – 42.
5. Yasulaitis, V. A. (2005), *Distance learning: methodical recommendations*, Kyiv, 54 p.

M. L. DRUZHNETS,

Doctor of Philology, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Ukrainian language Doctor of Philology, Odesa I. I. Mechnikov National University, 24 / 26, Frantsuzky Bulv., Odesa, 65058, Ukraine; +38(048) 776-11-80; mriiad68@gmail.com; <http://orcid.org/0000-0001-8232-0216>

DISTANCE LEARNING FOR STUDENTS OF PHILOLOGICAL DEPARTMENT: POSITIVE AND NEGATIVE FACTORS

Abstract. The article is devoted to the present educational process and the distance learning of philological disciplines in higher educational institutions. The work aims to find out positive and negative factors of using distance technologies of study at the Philological Department.

The topics of philological disciplines are under consideration. And the process of distance learning has many advantages or disadvantages for teaching. Also, the didactic principles of teaching in online format are characterized in the article. Many of them can help distance courses to become more effective.

Keywords: distance learning, positive and negative factors, control in the study, teaching philological disciplines, the principles of distance learning.